چاوپێکەوتن

ئارام کاکەی فەللاح:

بۆ من هەموو چیرۆکێک دنیایەکی تایبەت و ڕووداوێکی ناوازەیە کە دووبارەبوونەوەی نییە

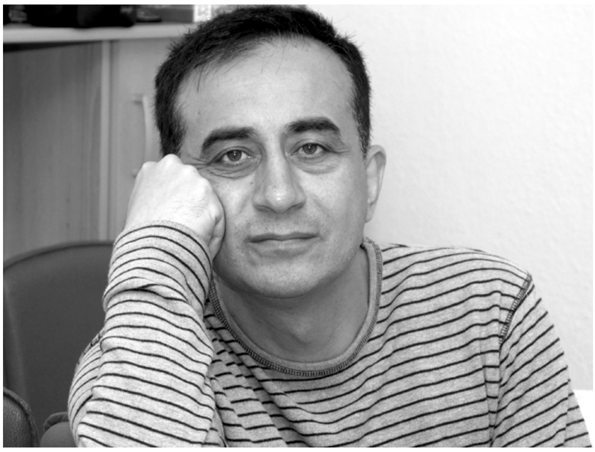

" ئارام کاکەی فەللاح"ی چیرۆکنووس، یەکێکە لە نووسەرە جیددییەکان، نووسەرێکە جێپەنجەی دیارە لە نووسینی چیرۆکی کوردی، لەم دەیەی دواییدا

سازدانی: رابەر فاریق

لەم دیمانەیەدا، لە بارەی چەند پرسێکی تایبەت و پێوەست بە ئەدەب و رەهەندەکانی، وەڵامی پرسیارەکانی کۆواری "نەوشەفەق"ی داوەتەوە، هەرچەندە وەڵامەکانی کورتن، بەڵام بەشێوەیەک لە شێوەکان توانیویانە شۆڕببنەوە بۆ نێو پرسیارەکان و لەوێوەیش روانینەکانی ئەم چیرۆکنووسە دەربکەوێ.

* ئەو دیمانەیەی کە لە کتێبی "نووسینەوەی درک"دا داتناوە، لە رستەیەکدا نووسیوتە: "تێکستی جوان ئەو تێکستەیە کە دەرەوەی خۆی جوان دەکات".
لەوێدا مەبەستت ئەوەیە کە ئێمە پتر دەبێ پشت بە رامان و فەنتازیاکانمان ببەستین بۆ نووسینی دەقێک کە بەرگەی زەمەن بگرێت. بەڵام پێت وانییە کە چیرۆکنووسی باش بتوانێ بەشێوەیەکی فەنتازی واقیع بنووسێتەوە؟ مەبەستم ئەوەیە کە گەمەیەکی زۆری لەگەڵدا بکات و هەڵیبوەشێنێتەوە و بەشێوەیەک بە کاری بهێنێت کە لە خزمەتی دەقدا بێت؟

- من لەو چاوپێکەوتنەدا کە لە کتێبی "نووسینەوەی درک"دا دانراوە، باسم لە کۆپیکردنی واقیع کرد و هەندێ تێکستی باشی نووسەرانی هەشتاکان کە دنیای واقیعی دەرەوە ئەو تێکستانەی جوان کرد کە دەبوایە بە پێچەوانەوە بوایە، تۆ ئەگەر پشت بە فەنتازیا و خەیاڵ نەبەستی، واقیع بە تەنیا کۆمەکت ناکات بۆ نووسینی تێکستێک کە تەمەنی درێژبێت و ماوەیەکی زۆر بمێنێتەوە. تۆ گەر واقیع وەکو خۆی بنووسیتەوە، ئەوا دوای نەمانی ئەو واقیعە و گۆڕانی، ئیتر ئەو تێکستە بیردەچێتەوە. ئەگەر بە رێکەوتیش تێکستێکی باش بە بێ خەیاڵ بەرهەم هات کە ئەم رێککەوتە لە هەشتاکاندا زۆر رووی دا، ئەوا ئەو تێکستانە وەک دیکۆمێنتێکی مێژوویی دەمێننەوە و دەخوێندرێنەوە، نەک وەک دەقێکی ئەدەبی. هەڵوەشاندنەوەی واقیع و جارێکی تر دروستکردنەوەی گەمەیەکی سەختە و هەروا ئاسان نییە و بە هەموو کەسێک ناکرێت. من لە شوێنی تریش ئەم قسەیەم کردووە کە زەحمەتترین شت لە نووسیندا راگرتنی ئەو هاوسەنگییەیە کە لە نێوان خەیاڵ و واقیعدا دروست دەکرێ، تەنیا نووسەری زۆر باش دەتوانێ بەڵانسی ئەو دووانە پێکەوە رابگرێ و خوێنەر لە نێوانیاندا بهێنێت و ببات و دیلانێی پێ بکات.

بێنە بەر چاوی خۆت؛ تۆ فیگورێکت هەیە لە قوڕ، ئەوا تێکی دەدەیتەوە و شتێکی تەواو تازەی لێ دروست دەکەیت، هێندە جوان دروستی دەکەیت و پڕی دەکەیت لە سیحر و ئەفسوون کە کەس بیر لە فیگورە کۆنەکە ناکاتەوە، ئەگەر بیریشی لێ بکاتەوە خەفەتی بۆ نەخوات کە لە دەستی داوە، بەڵکو هەست بکات ئەم فیگورە تازەیە دنیای لە لا گۆڕیوە و بەجۆرێک لە جۆرەکان جوانتریشی کردووە.

* پێم وایە دوو لە ئەرکەکانی هەر نووسینێکی باش جووڵاندن و گواستنەوەن، واتە ئەفسوونمان بکات، لە هەمان کاتیشدا دوورمان بکاتەوە لە خۆشمان، ئەمانەش لە سەروەختی خوێندنەوەدا بەرجەستە دەبن. بە دەر لەمانەی کە

تیشکم خستە سەریان، یان لەوانیش کاریگەرتر، چ ئەرکی دیکە هەیە بیخەیتە ئەستۆی نووسین، بە تایبەتی چیرۆک کە بەرێژەیەکی یەکجار کەم دەخوێندرێتەوە لە ناو خوێنەرانی ئێمەدا؟

– لە ڕاستیدا مەرج نییە هەموو کاتێک نووسین لە خۆمانمان دوور بخاتەوە، جاری وا هەیە یەکجار بە پێچەوانەوەیە، مەبەستمە بڵێم کە نووسین جاری وا هەیە نەک لە خۆتت دوور ناخاتەوە، بەڵکو زۆر بە قووڵی بە خۆتت دەناسێنێت. هەندێ تێکستی باش هەن کە زیاتر دەتکەنە هاوڕێی خۆت و بە دنیا و نهێنییەکانی خۆتت ئاشنا دەکەن، جاری وا هەیە دوای خوێندنەوەی تێکستێکی زۆر باش سەرت لەوە سوڕدەمێنێ بۆ هێندە پێوەندیت لەگەڵ خۆتدا پێش ئەم خوێندنەوەیە لاواز بووە و تۆ پێت نەزانیوە.

خوێنەری جیاواز پێوەندی جیاواز لەگەڵ تێکستدا دەدۆزێتەوە و ڕەنگە ئەمەش ئەرکێکی گرنگتری نووسین بێت. بە دەر لەو دوو ئەرکەی تر کە تۆ باست کردن، بێگومان ئەرکی تر زۆرن، وەک گۆڕینی تێڕوانینمان بەرامبەر بە ژیان و مرۆڤ و پێوەندییەکان، دەوڵەمەندبوونمان بەئەزموونی نوێ و بەهێزبوونمان بەرامبەر بە ژیان و فرمێسک و دەردەکانی. جاری وا هەیە چیرۆکێکی جوان، ڕۆمانێکی بەنرخ، هەستێکت پێ دەبەخشێ کە ئەمە دووەم جارە دەژیت.

بە هەرحاڵ، من خۆم هەستی وەهام هەبووە و هیوادارم زۆر کەسی تریش هەمان هەستیان کردبێت. یان پاڵەوانەکان هێندە نزیک بن لێتەوە کە هەست بکەیت تەمەنێکە دەیانناسیت و هەمیشە لە یادەوەریتدا دەژین. بۆ ئەوەش کە تۆ دەڵێیت کە خوێنەری چیرۆک لای ئێمە ڕیژەیەی کەمە ، جێگای داخە و لە ئەورووپادا چیرۆک خوێنەرێکی یەکجار زۆری هەیە و لەگەڵ ڕۆماندا بەشێوەیەکی زۆر فراوان دەخوێندرێنەوە.

* ماوەی دوو ساڵ هیچ چیرۆکێکت بڵاو نەکردەوە، ئەوەی هەستیشم پێ کردبێت خوێنەرانی کورد پتر مەبەستیانە نووسەر بەردەوام بێت، نەک لە ماهییەتی دەق قووڵتربێتەوە، پێم وایە ئەم وەستانەی تۆش بۆ پتر قووڵبوونەوە و گەڕان بووە بۆ ئەزموونەکانی دیکەت، جوداوازیشت کردووە لە بەشداری کردنەوەت، لێرەدا، پێت وایە هەموو نووسەرێکیش پێویستی بەمە هەبێت کە لە ماوەی چەند ساڵێکدا یان دوای ئەزموونێک بوەستێت، تا ئەزموونی داهاتووی قووڵتر و چڕتر پێشکێش بکات؟ لێکدانەوەت چۆنە بۆ ئەو شێوە بیرکردنەوەی ئەو تەرزە خوێنەرانە؟

– بەڵێ راستە، من بۆ ماوەی دوو ساڵ هیچ چیرۆکێکم نەنووسی و بە هێمنی دەستم کردەوە بە خوێندنەوەیەکی جیاواز لە جاران و بە چاوێکی تر و دەرگایەکی ترەوە چوومەوە ناو چیرۆکی کوردییەوە، دەرئەنجامەکەیم بەڕوونی لەو چاوپێکەوتنەی لە کتێبەکەدایە باس کردووە، بۆیە بە پێویستی نازانم دووبارەی بکەمەوە، با هەر نووسەرێکیش خۆی بڕیار بدات ئەگەر پێویستی بە ماوەیەک هەبێت تێیدا تەنیا بە قووڵی تێکستەکان بخوێنێتەوە، بە بێ ئەوەی پێویستی بەوە هەبێ بنووسێ، بە پێچەوانەوە من لام وایە خوێنەری جیدی تێکستێکی قووڵی دەوێ چێژی لێ ببینێت، نەک بەردەوام نووسینێکی بێ تام، بەو جۆرەی وەک ئێستا هەیە. نووسین گەڕانە، بەڵام گەڕانێک نییە بە پیاسەوە و دەستیشت بخەیتە گیرفانەوە، بەڵکو گەڕانێکی شێتانە و پشکنینێکی هەمیشەیی و تێڕامانێکی قووڵە لە رابردوو و ئێستا و داهاتوو، من سەدەها پرسیارم لە چیرۆکی کوردی هەبوو کەس وەڵامی نەدەدامەوە، ناچاربووم خۆم بە دوای وەڵامەکاندا بگەڕێم. دۆزینەوەی هەندێ لە وەڵامەکان تێڕوانینی منیان بۆ چیرۆکی کوردی گۆڕی و ئیتر منیش ناچاربووم بە شێوەیەکی تر بنووسم و ئەزموونی تر تاقی بکەمەوە.

* لە هەمان دیمانەدا گوتووتە: "گومانی تیا نییە کە نووسین بە کوردی رۆژێ لە رۆژان وەک شتێکی پیرۆز سەیر کراوە، وەک تفەنگێ کەسێک هەڵیدەگرێ و پارێزگاری لە مانەوەی خۆی و نەتەوەکەی دەکات و دژ بە دوژمنەکانی دەجەنگێ"، ئەمە بۆ ئێستاش گونجاوە، واتە ئێستا لەجیاتی ئەوەی قەڵەم دژی دوژمنی میللەت بەکاربهێنن، دژ بە نووسینی هاونیشتمانێکانیان بەکار دەهێنن، جا بۆئەوەی ئەو پیرۆزییەی کە تۆ باسی دەکەیت "ئەویش هێشتا کاڵ نەبووەتەوە. وەختی رەخنەنووسین لەسەر بەرهەمی گەلێک نووسەریش ئەم خاڵە بە تەواوی هەستی پێ دەکردرێت". هاوکات تفەنگەکەیش، بۆئەوەی ئەم شتە لوکاڵی و بێبەهایە نەمێنن و گرنگی بە خودی داهێنان بدرێ، چی کۆمەکمان دەکات بۆ وردوخاشکردنی ئەو بنەما وێرانانە و بیناکردنەوەیان بەشێوەیەک کە خزمەت بەڕەوتی ئەدەب بکا؟

– من بڕوا ناکەم نووسین بە کوردی لای ئێمە ئێستا پیرۆزبێت، رەنگە لە پارچەکانی تری کوردستاندا بەو پێیەی بەجۆرێک لە جۆرەکان قەدەغەیە، بەڵام لای ئێمەش رۆژێ لە رۆژان وەها بوو، ئێستا لای من نووسینی جوان پیرۆزە بە هەرچی زمانێک بێت گرنگ نییە، بۆ بەشی دووەمی پرسیارەکەشت ئەوەی کۆمەکمان دەکات خوێندنەوەیەکی قووڵتری

تێکستەکانە و من لە شوێنی تریش باسم کردووە و دەبێ ئێمە کەسانێکمان هەبن کە بەڕاستی رەخنەگر بن و خۆیان بۆ ئەو بوارە دانابێت و بە قووڵی ئەو قوتابخانە رەخنەییانە بناسن و بتوانن ئەو تێکستە جوانانەی ئێمە "گەر بەڕاستی هەبن"، شی بکەنەوە.

* گەلێک لە نووسەرانی ئێمە لەجیاتی ئەوەی بە پێشکێشکردنی دەقی ئیبداعیی وتووێژ لەگەڵ دەوروبەرو "ئەوانیدی" بکەن، بەنووسینی ساکار ستایشی خۆیان دەکەن "تۆش لە شوێنێکی هەمان دیمانەدا کەمێ باست لەم حاڵەتە کردووە".
یان پەنا دەبەن بۆ هاوڕێکانیان تا وەکو کەسی بە توانا باسیان بکەن، هەست ناکەیت ئەم تەرزە "خۆگەورەکردنە" زیان بە "چییەتی دەق" بگەیەنێ و وەهمێکی زەمەنیش هەڵبرەخسێنێ بۆ ئەوەی نووسەر دیار بکەوێ؟

– بێگومان زیانی لێ دەدات بە تایبەتی لە "ئێستا"دا، بەڵام ئەگەر بۆ ماوەیەکی درێژخایەن سەیری بکەین، ئەوا زۆر گرینگ نییە، ئەو خۆگەورەکردن و نووسینە درۆیانە زۆر ناژین، کەس بە مەدحی درۆ و پیاهەڵدانی ناڕاست نابێ بە نووسەر، لە راستیدا دادگای مێژووی ئەدەب زۆر لە دادگای راستەقینە راستگۆترە، لە دادگای راستەقینەدا. زۆر جار رێی تێ کەوتووە کە بێتاوان وەک تاوانبار خراوەتە زیندانەوە، تاوانباریش بە بێتاوان لە قەڵەم دراوە و سەربەست کراوە، بەڵام مێژووی ئەدەب رێگە بەو هەڵەیە نادات، ئەگەر کەسێک تەنانەت سەد ساڵیش مەدحی درۆیینە بکرێت، ئەوا دوایی هەر بەسەر خۆیدا دەشکێتەوە. دەتوانم نموونەیەکی زۆر سادەش بهێنمەوە کە رەنگبێ زۆر کەس بڕوا نەکات و پێی هەزم نەکرێت، ئەویش "مایکۆفسکی"ی شاعیرە، ئایدیۆلۆژیا و دەسەڵات پلە و پایەیەکی زۆریان پێ بەخشی، بەڵام ئێستا لە روسیادا وەک شاعیریش باس ناکرێت و هەر ناشخوێندرێتەوە.

* ئەو چەند چیرۆکەی کە لە کتێبی "نووسینەوەی دڕک"دا هەن، تەواو جیاوازن لەگەڵ ئەزموونەکانی پێشووترت، وەک کۆمەڵە چیرۆکی "وێنەکان دووبارە دەبنەوە" و چەند چیرۆکێکی دیکەشت. با لێرەدا بپرسین: چۆن توانیت جوداواز بیت لە هاوئەزموونەکانت، لە کاتێکدا زۆربەی چیرۆکنووسانی ئێمە تەنها لە رووی هەڵبژاردنی بابەت و مامەڵەکردن لەگەڵ کارەساتەکاندا تۆزێک لەگەڵ یەکتری جوداوازن؟

– بۆ من هەموو چیرۆکێک دنیایەکی تایبەت و رووداوێکی ناوازەیە کە دووبارەبوونەوەی نییە، نازانم بۆ هاوئەزموونەکانم، بەڵام من لەگەڵ خۆشمدا حەزدەکەم جیاواز بم، ئەو

چیرۆکانەی تریش کە دوای کۆمەڵە چیرۆکی "نووسینەوەی درک"ەوە نووسیومن، هەر تەواو جیاوازن. چیرۆکەکانی وەک "باوکی ناو تەلەفۆن" و "ئەو کورەی لە زۆر کەس دەچێت" و "من بە بووکێکی گەورەوە" و "دڵێک لە کەلاوە"، هیچیان لە یەکتری ناچن، ئەوەش مەبەستی منە کە خوێنەران لەسەر یەک بابەت و شێوازی نووسین رانەهێنم، بۆ ئەوەی زوو بێتاقەت نەبن لە چیرۆکەکانم.

* چی لەو واقیعە تاڵە بکەین کە خەیاڵ و فەنتازیا ناتوانن بیگۆڕن ؟

– ئەمەش یەکێکی ترە لە پرسیارە جوانەکانی تۆ. تاقە شتێک ئێمە بتوانین بیکەین ئەمەیە کە قەت پشتمان سارد نەبێتەوە و قەت بێ ئاوات نەبین لە گۆڕینی. خەیاڵ و فەنتازیا خۆیان ناتوانن واقیع بەو شێوەیەی ئێمە دەمانەوێ بگۆڕن، ئەوەی واقیع دەگۆڕێت سیاسییەکانن و ئەوانەشن کە بڕیارەکانیان بە دەستەوەیە، دەنا چیرۆکێکی جوان، رۆمانێکی گەورە، پارچە مۆسیقا و شیعر و گۆرانییەک واقیعیان بۆ ناگۆڕدرێت، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە هیچیان بۆ ناکرێت، ژانرە ئەدەبی و هونەرییەکان دەتوانن دەستکاریی بیرکردنەوەی مرۆڤەکان بکەن و ئامادەیان بکەن بۆ گۆڕان، بەهێزیان بکەن و وەهایان لێ بکەن جوانتر دنیا و ژیان و پێوەندییەکان ببینن، ئەدەب و هونەر سەروکاریان تەواو لەگەڵ روحی مرۆڤدایە و لە ناو ئەو روحەدا کاری تەواو دەکەن، کە لێرەوە مرۆڤەکەت گۆڕی، بە هۆی مرۆڤەکەوە واقیعیش دەگۆڕێت، بەڵام ئەم گۆڕینە هێندە خاوە زۆر جار تووشی نائومێدیمان دەکات و هەست بەڕەشبینییەکی تەواو دەکەین، تەنانەت پێمان وا دەبێت کە هیچمان بۆ ناکرێت، بەڵام وەها نییە، ئەوەی سەروکاری لەگەڵ ئەدەب و هونەردایە گەورەترین هێزە بۆ گۆڕینی دنیا .

* نووسەران هەمیشە لە سەفەرێکدان لەگەڵ خۆیان و لەگەڵ دنیادا، ئاخۆ تۆ لەو سەفەرەتدا گەیشتوویتە کوێ؟

– پرسیارێکی جوان و زەحمەتە. من نازانم لە کوێدام، بەڵام ئەوە دەزانم هەموو بەیانییەک کە لە خەو رادەپەڕم هەست دەکەم ئەمڕۆ دەست بە ژیان و نووسین دەکەم، لەگەڵ هەردووکیاندا هەموو رۆژێ نهێنیی تازە لە یەکتریدا کەشف دەکەین و قەتیش تێر لە یەکتری ناخۆین. چەند رقم لە ژیانە، هێندەیش حەزم لە نووسینە و چەند رقم لە نووسینە، هێندەش حەزم لە ژیانە، نازانم ژیانی من بە بێ نووسین چ شێوەیەکی لە خۆ دەگرت و چ مانایەکی دەبوو، بەڵام دڵنیام زۆر ئاسوودەتر و بەختەوەرتر دەژیام وەک لە ئێستام.